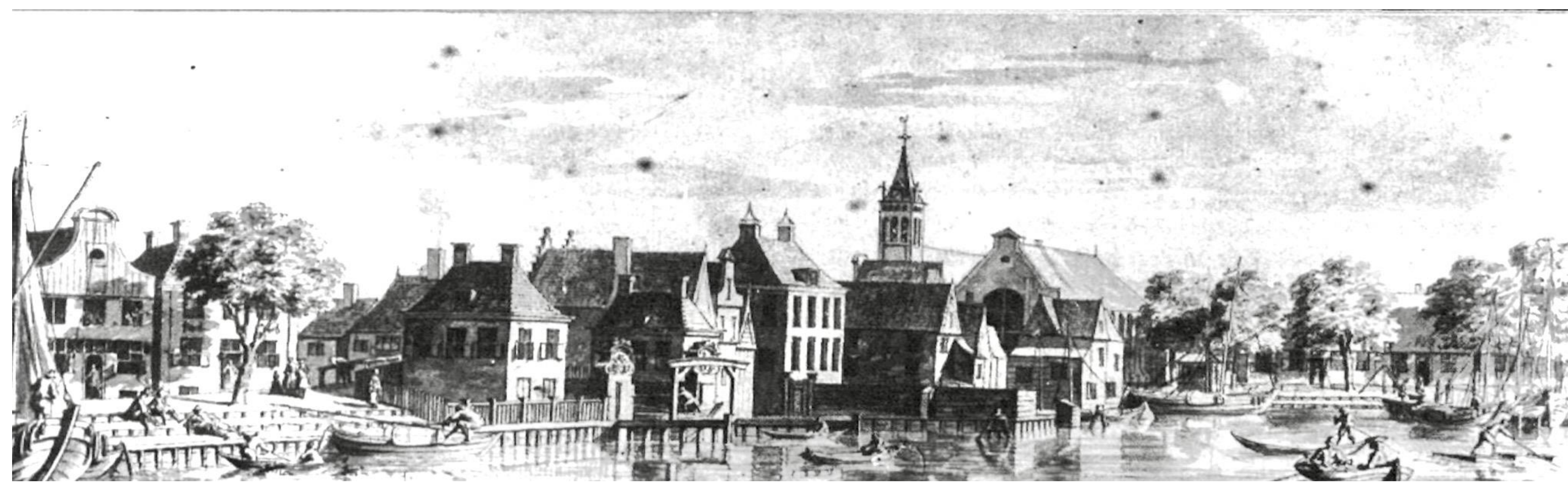

Hondsbossche Sluis Zaandam

Om de veilige en continue aanvoer van bouwmaterialen voor de zeekering bij Petten te garanderen, werd in 1544 besloten tot de bouw van een nieuwe schutsluis in de dam in de Zaan. De sluis werd zo groot als die van Gouda en op 12 november 1547 in gebruik genomen.

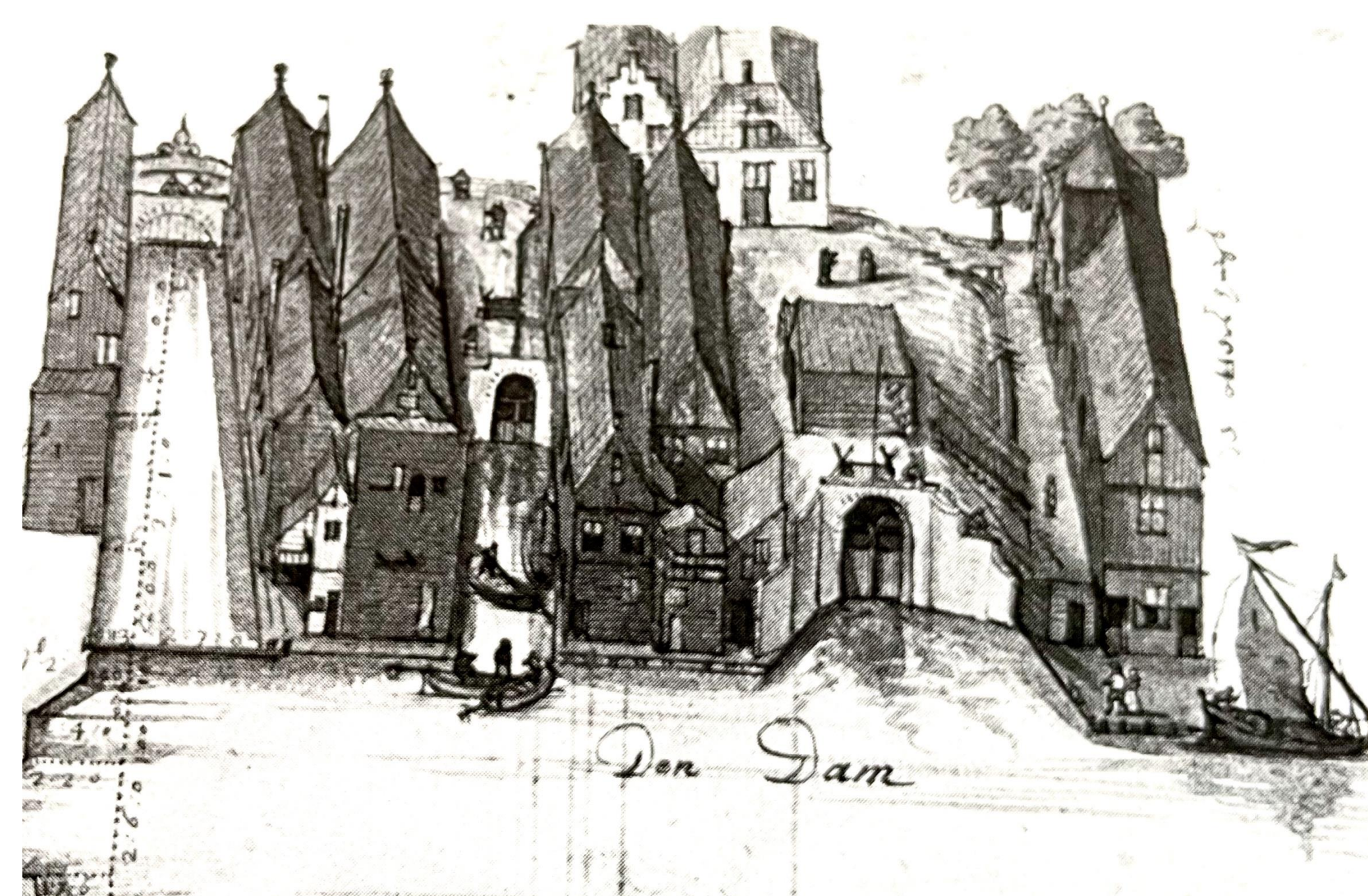
De Dam midden 18^e eeuw: vanuit het zuiden. In het midden de 'accijnshuisjes' met de gedenkstenen en op de achtergrond de Oosterkerk

ONDER HET DIJKGRAAFSCHAP
VAN MR J.A. KLUPPEL
DEN 21 JUNI 1845 IN VIER DAGEN
MET SCHOTTEN GESLOTEN EN DROOGGEMAAKT
DOOR DEN BOUWMEESTER JAN LEGUIT TE ZAANDAM
EN VOORTS NA HET AANBRENGEN DER EBDEUREN
DEN 15 AUGUSTUS 1845 TER DOORVAART
IN VIER UREN TIJDS GEOPEND
SEDERT 1724 WAS DEZE SLUIS NIET DROOG GEWEEST

Op 19 september 1844 gingen vier Rotterdamse duikers te water om de conditie van de sluis te controleren. De sluis op 21 juni 1845 opnieuw drooggelegd om de (beperkte) schade te repareren. Om het water in de schermerboezem bij laag water in het IJ vast te kunnen houden, werden er aan de noordzijde van de sluis ebdeuren geplaatst. Al op 15 augustus 1845 was de sluis weer in bedrijf. De gedenksteen van deze gebeurtenissen is nog altijd te zien in de westelijke sluismuur.

1544

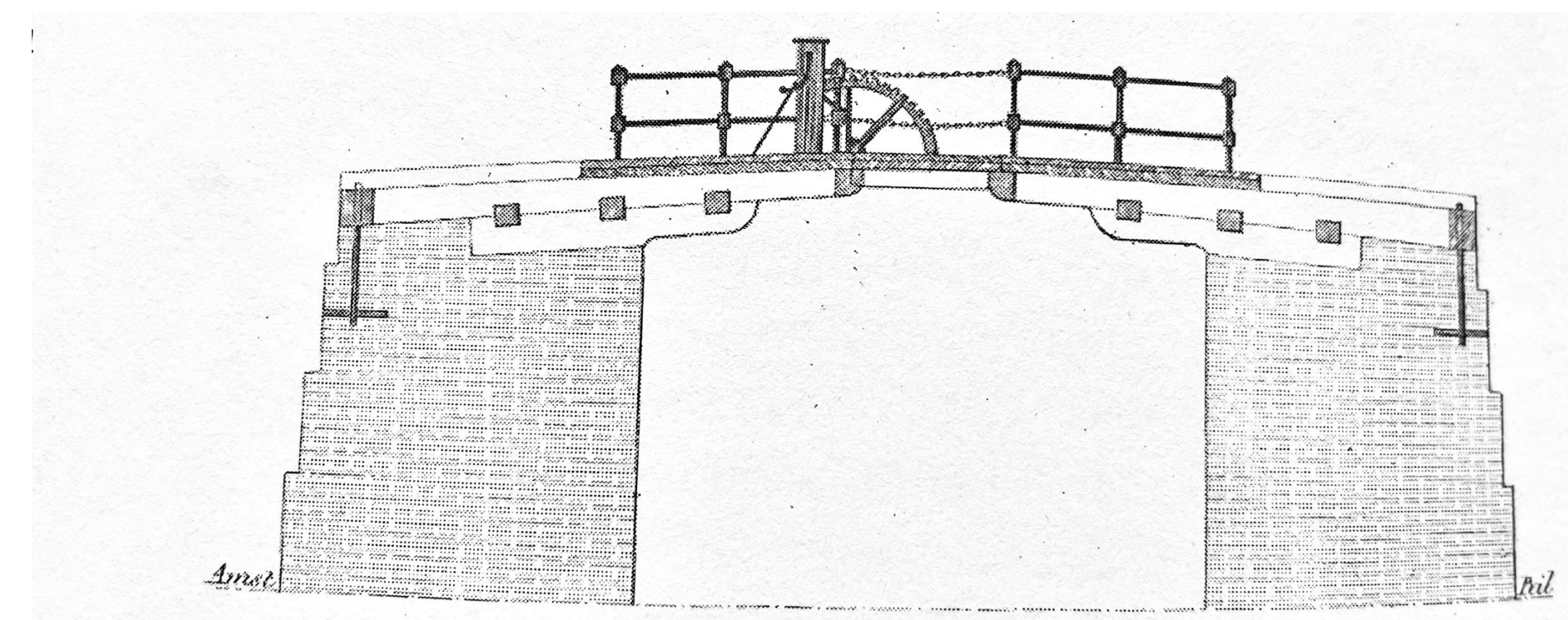
De Dam begin 17^e eeuw vanuit het noorden: rechts de overkuisde Hondsbossche Sluis; links de middeleeuwse oostelijke sluis en de Duikersluis, aangelegd in 1611.

1722

Aan het eind van de zeventiende eeuw was de sluis zo beschadigd dat de lekkages het schutten vrijwel onmogelijk maakten. Op 1 mei 1722 werd de sluis drooggelegd en grondig gerenoveerd. De gemetselde overkapping werd vervangen door een vaste houten brug. Vlak voor de voltooiing van de herbouw, op 13 december 1723, besloot de Dijkgraaf een sluiswachtershuisje aan de oostkant en een charterhuisje aan de westkant te bouwen. Die huisjes staan er nu nog, evenals de gedenkstenen die eind 1724 aan de zuidzijde van de sluis werden aangebracht ter herinnering aan de renovatie.

1844

In 1848 werd een beweegbare klep geplaatst in de brug, waarvan de opening precies de mast van een ongestaagd schip kon doorlaten. In 1865 werd die constructie vervangen door een grote stalen beweegbare brug. Met de komst van de Wilhelminasluis in 1902 is de vaste oeververbinding teruggekeerd

1900

In de 17e tot de 19e eeuw onderging de Zaanstreek een opmerkelijke economische ontwikkeling. Door de goede doorvaarbaarheid van de Zaan, mede gedragen door de Hondsbossche Sluis, kwam de industriële revolutie al vroeg op gang. De Zaanstreek zag een snelle toename van het aantal houtzaagmolens en later zware industriële activiteiten. De regio groeide uit tot een bloeiend handelsgebied, met de productie van verschillende goederen, waaronder papier, olie, cacao en andere voedingswaren. Er ontstond geleidelijk meer behoefte aan grotere schepen en dus aan een grotere sluis.

Hondsbossche Sluis Zaandam

Het sluizencomplex gezien vanuit het noorden, midden 19^e eeuw

Door de opening van het Noord-Hollands kanaal in 1824 werd het moeilijker de sluis rendabel te verpachten. Om het waterpeil te beschermen nam het Waterschap Uitwaterende Sluizen op 1 januari 1885 de sluis over, voor 44.125 gulden. Datzelfde jaar liet het Waterschap weten niet mee te werken aan de vervanging van de sluis door een veel grotere. Het waterbeheer in het gebied boven de Zaanstreek werd belangrijker geacht dan de economische ontwikkeling van de Zaanstreek. Dat is de reden waarom de Hondsbossche Sluis er vandaag nog is.

De economische betekenis van de Hondsbossche Sluis veranderde met de komst van de Wilhelminasluis. In 1935 verkocht het Ministerie van Domeinen het vervallen accijnshuisje aan het Hoogheemraadschap voor 400 gulden. Ook het sluiswachtershuisje was in slechte staat. In 1964, ter voorbereiding van de bouw van een nieuw gemaal en vlak voor de voorziene sluiting van de sluis in 1965, werden de huisjes afgebroken en opgeslagen. In 1970 zijn ze weer in de oorspronkelijke staat herbouwd. Bij de herbouw zijn in beide huisjes historische 'smuigers' geplaatst, afkomstig uit Zaandijk.

In 2013 werd begonnen met de uitbreiding van de Wilhelminasluis, die oorspronkelijk twee jaar zou duren, maar pas in 2020 weer openging. Dit leidde tot een nieuwe toekomst voor de Hondsbossche Sluis, die in die jaren als enige toegang bood tot de Zaan en het Noorseekanaal voor de pleziervaart en kleine commerciële schepen. De sluis werd in 2014 heropend en wordt sindsdien bediend door vrijwilligers. Zij kregen in 2017 een nieuw onderkomen: het Sloishois, een modern gebouw met een cortenstalen uitsnede van een landkaart van de Zaan uit 1812 als overkapping.

1900

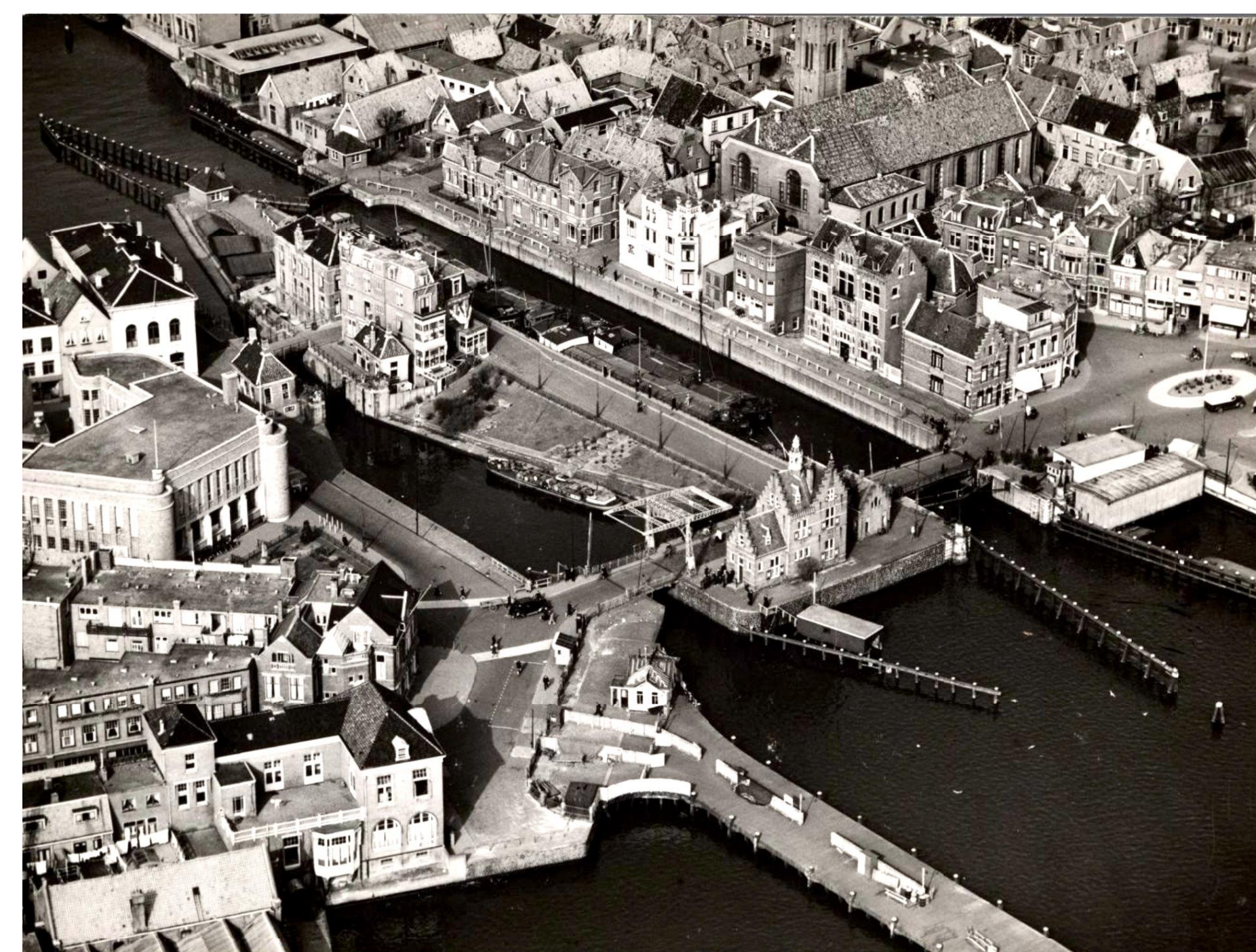
Het waterschap Uitwaterende Sluizen gaf in 1887 wel toestemming om de kleine middeleeuwse oostelijke sluis en de 17^e-eeuwse duikersluis te slopen. Op 31 juli 1902 werd aan de bouw van de Wilhelminasluis begonnen. In februari 1904 werd de nieuwe sluis in gebruik genomen. De gedenkstenen van de duikersluis zijn eerst meegegaan met de nieuwe sluis maar werden in 1956 aan de noordzijde van de Hondsbossche Sluis geplaatst

De middeleeuwse oostelijke sluis en de duikersluis (met gedenkstenen) gezien vanuit het zuiden. Start bouw Wilhelminasluis 1902

1935

Naast de veel noordelijker Prins Bernhardbrug was het sluizencomplex de enige plek in Zaandam waar je de Zaan kon oversteken. De aanleg van een tweede brug aan de noordkant van het sluizencomplex was vanwege de lange wachttijden voor de oversteek onvermijdelijk. In 1958 was de Beatrixbrug gereed.

Luchtfoto van het sluizencomplex 1925, met het havenkantoor, gebouwd 1912 - gesloopt 1963.

1958

Drukke op de Wilhelminabrug, 1958

2000

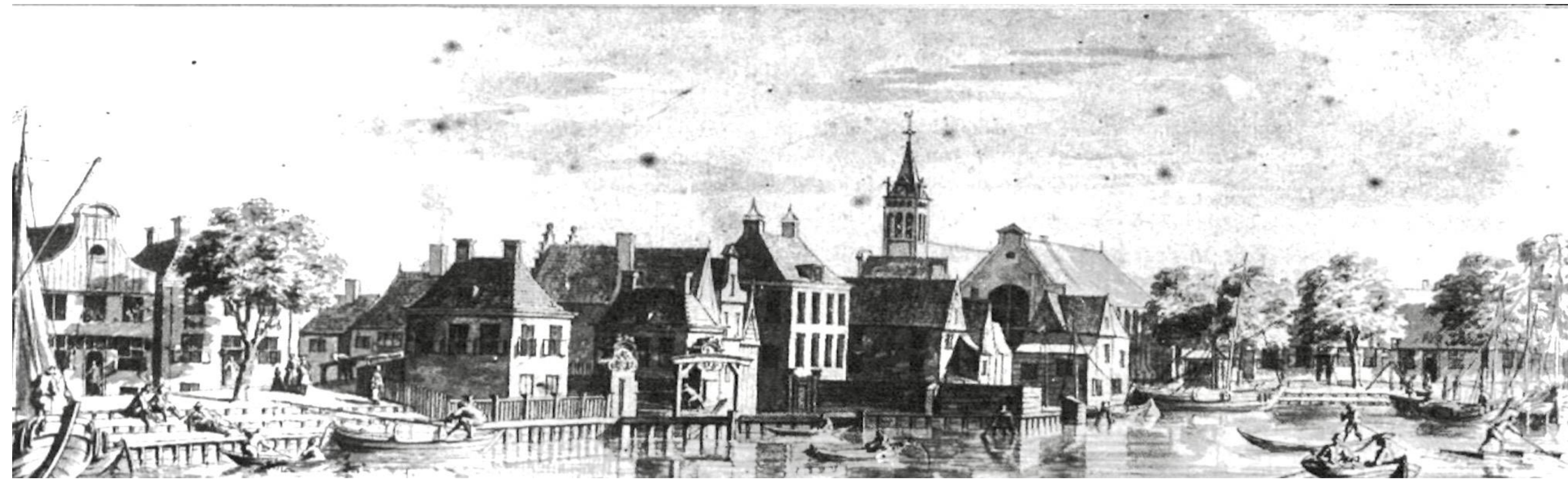
Zaandam is nu de eigenaar van de sluis. Met uitzondering van de nieuwe vaste brug, die van Uitwaterende Sluizen is gebleven. Het Hoogheemraadschap heeft beide herbouwde huisjes in 1997 overgedragen als cultureel erfgoed aan de vereniging Hendrick de Keijzer. Beide huisjes worden permanent bewoond.

Hondsbossche Sluis Zaandam

In order to guarantee the safe and continuous supply of building materials for the sea wall at Petten, it was decided in 1544 to build a new lock in the dam in the Zaan. The lock was the size of that of Gouda and was put into use on November 12, 1547.

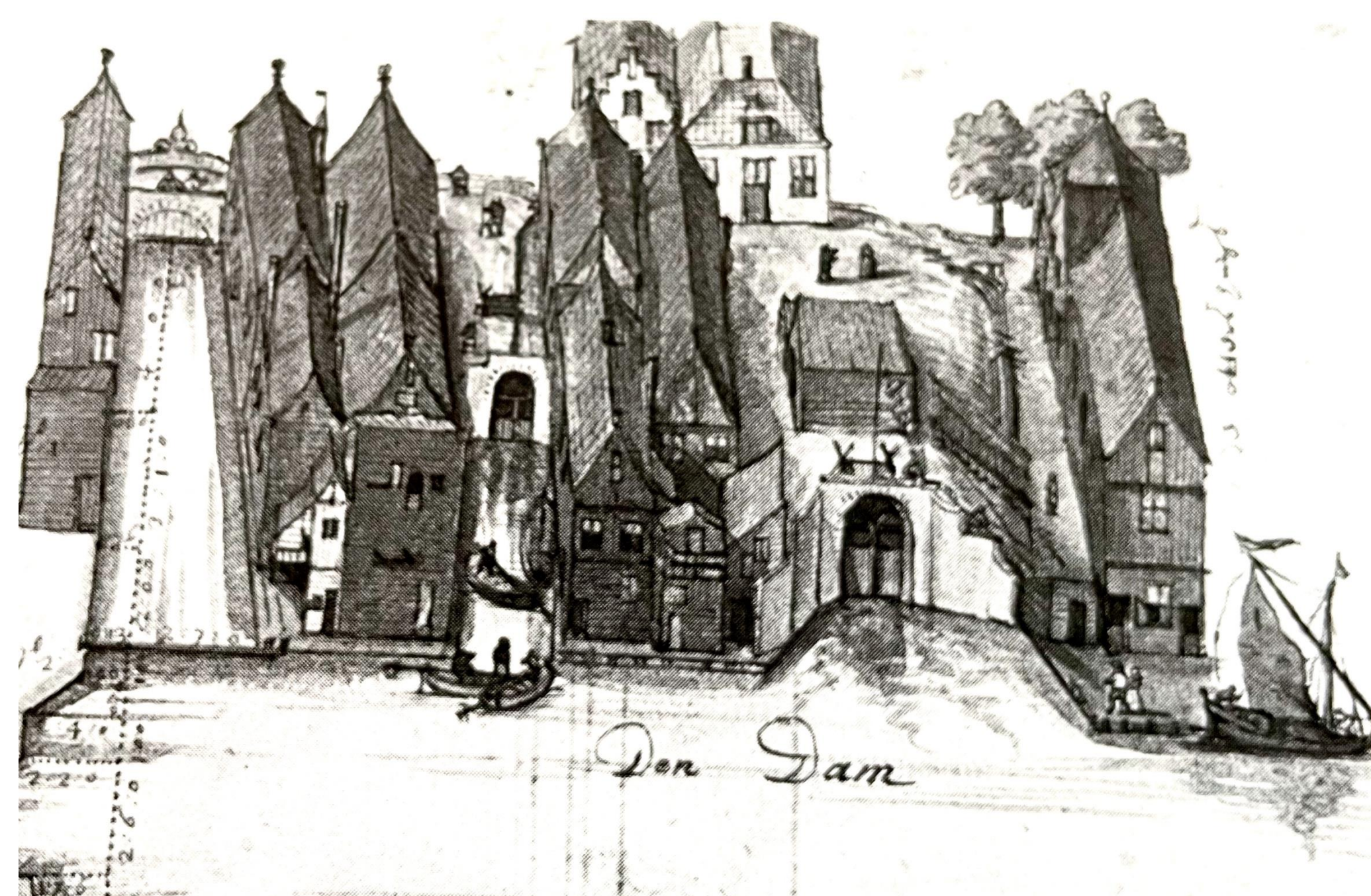
The Dam in the middle of the 18th century: from the south. In the middle the 'excise houses' with the memorial stones and in the background the Oosterkerk

ONDER HET DIJKGRAAFSCHAP
VAN MR J.A. KLUPPEL
DEN 21 JUNI 1845 IN VIER DAGEN
MET SCHOTTEN GESLOTEN EN DROOGGEMAAKT
DOOR DEN BOUWMEESTER JAN LEGUIT TE ZAANDAM
EN VOORTS NA HET AANBRENGEN DER EBDEUREN
DEN 15 AUGUSTUS 1845 TER DOORVAART
IN VIER UREN TIJDS GEOPEND
SEDERT 1724 WAS DEZE SLUIS NIET DROOG GEWEEST

On September 19, 1844, four Rotterdam divers entered the water to check the condition of the lock. The lock was drained again on June 21, 1845 to repair the (limited) damage. In order to retain the water in the Schermer water bosom at low tide in the IJ, ebb gates were placed on the north side of the lock. The lock was in operation again on August 15, 1845. The memorial stone of these events can still be seen in the western lock wall.

1544

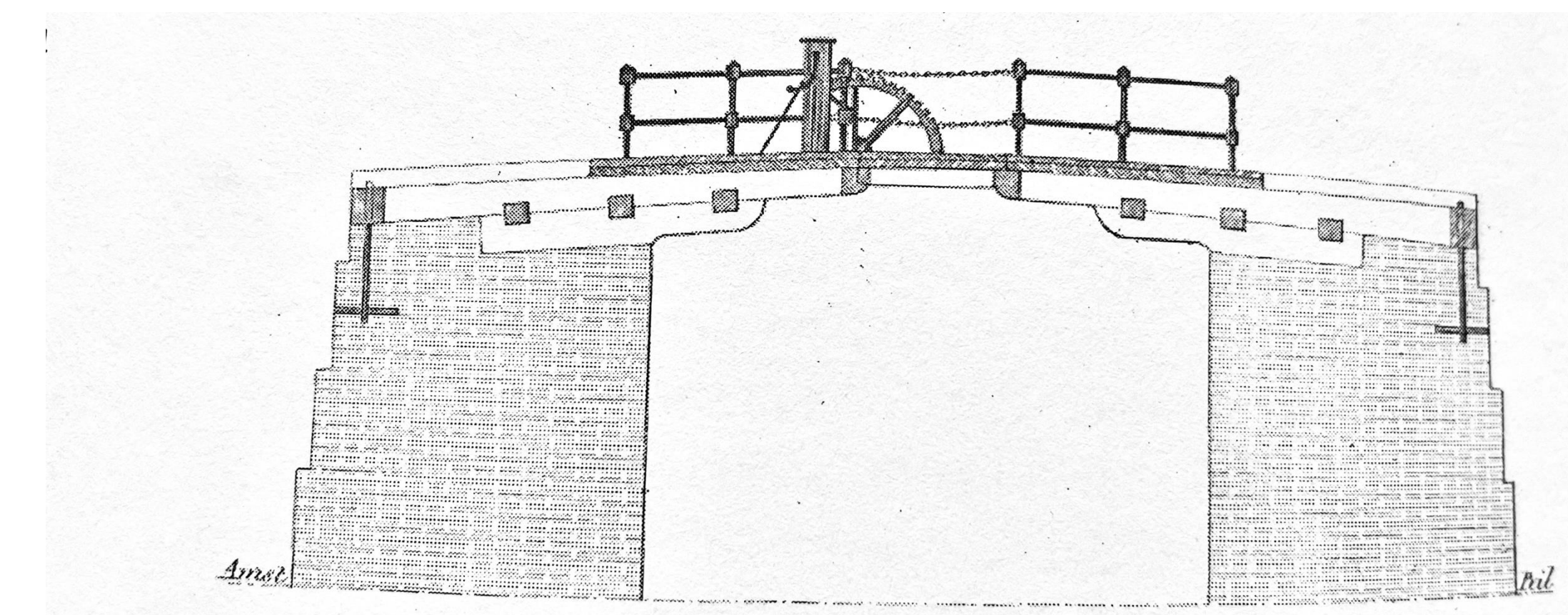
The Dam in the early 17th century from the north: on the right the vaulted Hondsbossche Sluis; on the left the medieval eastern lock and the Duikersluis, built in 1611.

1722

At the end of the seventeenth century, the lock was so damaged that the leaks made it almost impossible to lock. On May 1, 1722, the lock was drained and thoroughly renovated. The masonry roof was replaced by a fixed wooden bridge. Just before the completion of the reconstruction, on December 13, 1723, the Dijkgraaf decided to build a lock keeper's house on the east side and a charter house on the west side. Those houses are still there today, as are the memorial stones that were placed on the south side of the lock at the end of 1724 to commemorate the renovation.

1844

In 1848 a movable flap was placed in the bridge, the opening of which could allow the mast of an unstayed sailing ship to pass through. In 1865, this construction was replaced by a large steel movable bridge. With the arrival of the Wilhelmina lock in 1902, the fixed bank connection returned

1900

In the 17th to the 19th century, the Zaan region underwent a remarkable economic development. Due to the good navigability of the Zaan, partly supported by the Hondsbossche Sluis, the industrial revolution started early. The Zaan region saw a rapid increase in the number of sawmills and later heavy industrial activities. The region grew into a thriving trading area, producing various goods, including paper, oil, cocoa, and other food items. There was gradually a greater need for larger ships and therefore for a larger lock.

Hondsbossche Sluis Zaandam

The lock complex seen from the north, mid-19th century

The economic significance of the Hondsbossche Sluis changed with the arrival of the Wilhelmina Lock. In 1935, the Ministry of Domains sold the dilapidated excise house to the Water Board for 400 guilders. The lock keeper's house was also in poor condition. In 1964, in preparation for the construction of a new pumping station and just before the planned closure of the lock in 1965, the houses were demolished and stored. In 1970 they were rebuilt in their original state. During the reconstruction, historic 'smuigers' from Zaanwijk were placed in both houses.

In 2013, work began on the expansion of the Wilhelmina lock, which was originally supposed to take two years, but did not reopen until 2020. This led to a new future for the Hondsbossche Sluis, which in those years was the only access to the Zaan and the North Sea Canal for pleasure craft and small commercial ships. The lock was reopened in 2014 and has been operated by volunteers ever since. They were given a new home in 2017: the Sloishois, a modern building with a corten steel cut-out of a map of the Zaan from 1812 as a roof.

The opening of the North Holland Canal in 1824 made it more difficult to lease the lock profitably. To protect the water level, the Water Board Uitwaterende Sluizen took over the lock on 1 January 1885, for 44,125 guilders. That same year, the Water Board announced that it would not cooperate in replacing the lock with a much larger one. Water management in the area above the Zaan region was considered more important than the economic development of the Zaan region. That is why the Hondsbossche Sluis is still there today.

1900

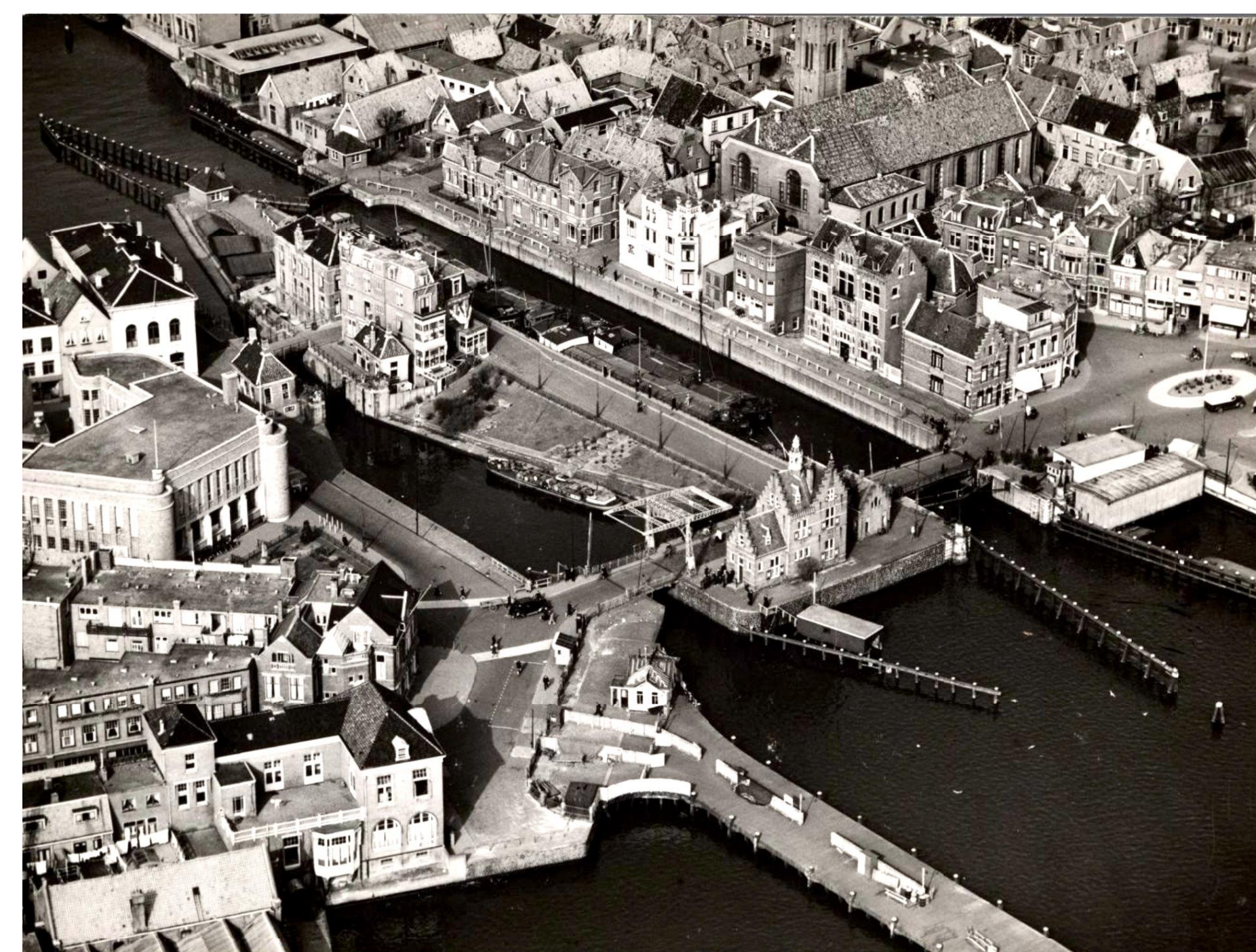
In 1887, the Water Board did give permission to demolish the small medieval eastern lock and the 17th century culvert lock. On 31 July 1902, the construction of the Wilhelmina lock began. In February 1904, the new lock was put into use. The memorial stones of the culvert lock were first included with the new lock, but were placed on the north side of the Hondsbossche Sluis in 1956

The medieval eastern lock and the culvert lock (with memorial stones) seen from the south. Start of construction Wilhelmina lock 1902

1935

Besides the much more northerly Prince Bernhard Bridge, the lock complex was the only place in Zaandam where you could cross the Zaan. The construction of a second bridge on the north side of the lock complex was inevitable due to the long waiting times for the crossing. In 1958 the Beatrix Bridge was completed.

Aerial view of the lock complex 1925, with the harbour office, built 1912 - demolished 1963.

1958

Crowds on the Wilhelmina Bridge, 1958

2000

Zaandam is now the owner of the lock. With the exception of the new fixed bridge, which has remained of Uitwaterende Sluizen. In 1997, the Water Board transferred both rebuilt houses as cultural heritage to the Hendrick de Keijzer association. Both houses are permanently inhabited.

